

Bijbels licht op leven en sterven in de moederschoot

**De vreugde van het uitzien
naar nieuw leven**
en het verdriet als dat uitzien
wordt afgebroken

Woerden, februari 2024

Ds. B. Labee

Ds. C. van Ruitenburg

Ds. A. Schreuder

Inhoud

1.	Inleiding: Waarom deze brochure?	5
2.	Wat zegt de Bijbel over moeders die in verwachting zijn?.....	7
3.	De invloed die de grote openheid rondom zwangerschap heeft op aanstaande ouders.....	12
4.	Hoe staat de overheid tegenover levenloos geboren kinderen?.....	16
5.	Wat beleven ouders als blijkt dat een kindje niet levensvatbaar of overleden is?	18
6.	Hoe is de handelwijze vanuit het pastoraat bij ongeboren leven dat sterft?.....	20
7.	Een teer en gevoelig onderwerp.....	24
8.	Tenslotte	26

Inleiding:
Waarom deze
brochure?

Het is een wonder als er nieuw leven groeit in de moederschoot. Echtparen die een kinderwens hebben die niet vervuld wordt, dragen dat hun leven lang in stilte mee.

Deze brochure besteedt aandacht aan het leed van ouders die wél een kindje verwachten maar dat niet levend geboren wordt. Deze ouders maken al voor de bevalling een proces van rouw en verdriet door als ze horen dat het kindje niet meer leeft of bij de geboorte niet levensvatbaar zal zijn. Bij de bevalling wordt de kinderstem niet gehoord en blijft de wieg leeg. De kraamtijd is geen tijd van vreugde maar van verdriet. Vervolgens vragen allerlei praktische zaken de aandacht. Hoe zal men kennisgeven dat er een kindje geboren is dat niet het levenslicht heeft aanschouwd? Ook staan de ouders voor de moeilijke opgave hun kindje te begraven. Daarna dragen ze in hun leven een verdriet mee over een kindje dat voor hen wel meetelt in het kindertal, maar dat niet heeft geleefd.

Het leed van deze ouders dient ook vanuit de kerk en het pastoraat aandacht te krijgen.

Ook zijn er de nodige praktische vragen, waarvoor het goed is dat er in een plaatselijke gemeente eenstemmigheid en duidelijkheid is hoe daarmee vanuit de kerk wordt omgegaan.

Daarnaast vraagt deze brochure ook aandacht voor het gegeven dat het tegenwoordig heel gewoon is dat een

zwangerschap niet in stilte verloopt totdat het kindje geboren wordt.

Vanaf het moment dat is vastgesteld dat een vrouw in verwachting is, komt er een proces op gang waarin de ontwikkelingsgang van het kind in de moederschoot van stap tot stap wordt gevolgd en gedeeld met de omgeving. Dit doet veel met hen die een kindje verwachten.

We noemen de medicalisering waarbij het hele verloop van de zwangerschap via echografie gevisualiseerd kan worden. Fenomenen die ook erg in opkomst zijn, zijn de zogenaamde babyshowers en het laten maken van pret-echo's, zoals 2D echo's en 3D echo's. Als derde noemen we het met een breed publiek delen van het verloop van de zwangerschap via de sociale media.

De ongeboren vrucht krijgt soms al zoveel aandacht, dat het lijkt alsof het al deel uitmaakt van ieders leven, terwijl het nog geboren moet worden. Al deze ontwikkelingen buiten onze kringen hebben ook invloed op aanstaande ouders in onze kringen. Dit roept allerlei vragen op zoals: Waarin ga ik wel mee? Is het wel nodig om zo open te zijn? Mag ik niet in stilte uitzien en toeleven naar de geboorte van een kind zonder al die extra aandacht? De bevalling moet nog plaatsvinden en de geboorte is toch het eigenlijke moment dat we ieder willen laten delen in de blijdschap van nieuw leven? Allermeest, wat zijn de Bijbelse richtlijnen die onze houding moeten stempelen?

Wat zegt de Bijbel
over moeders die in
verwachting zijn?

De Bijbel is heel duidelijk dat er vanaf het moment van de bevruchting sprake is van menselijk leven. Dit leven is waardevol omdat het een werk is van de Schepper en daarom beschermwaardig.

Het bewust wegnemen van dit ongeboren leven (abortus) is een ernstige zonde tegen het zesde gebod. Vanaf de bevruchting spreken we van menselijk leven in wording en dat ongeboren leven ontwikkelt zich om, als het voldragen is, geboren te worden.

De Bijbel schrijft zo mooi dat als een vrouw in verwachting raakt, dit een zegen van de Heere is.

We lezen dat er dan staat, zoals bij Hanna in 1 Samuël 1:19: 'En de HEERE gedacht aan haar'. De Heere is de Schepper en Gever van het nieuwe leven. Van Elisabeth lezen we, als ze weet dat ze in verwachting is van Johannes, in Lukas 1:24, 25: 'En na die dagen werd Elisabeth, zijn vrouw, bevrucht; en zij verborg zich vijf maanden, zeggende: Alzo heeft mij de Heere gedaan, in de dagen in welke Hij mij aangezien heeft om mijn versmaadheid onder de mensen weg te nemen'.

Gods Woord tekent ons niet alleen dat het huwelijk tussen man en vrouw een instelling van God is, maar ook dat een gehuwde vrouw begeert moeder te mogen zijn.

Over de tijd van de zwangerschap wordt in de Bijbel niet veel gesproken,

die werd in stilheid gedragen. Het verbergen van Elisabeth tijdens de eerste vijf maanden was geen kwestie van schaamte, want die had de Heere juist weggenomen! Het was een tijd van grote en stille verwondering bij haar terwijl ze nieuw leven in haar moederschoot voelde groeien. Haar verwondering was dat God nog aan haar dacht en haar nog de kinderzegen schonk. Laten we deze verwondering waarbij in stilte God de eer wordt gegeven toch ook in onze tijd niet uit het oog verliezen.

We mogen vandaag de dag blij zijn met de goede prenatale zorg voor kind en moeder. Dankzij de goede medische zorg is de kind- en moedersterfte in ons land erg laag. De bijkomende medicalisering van de zwangerschap heeft echter ook een schaduwzijde, namelijk dat via de echografie niet alleen het verloop van de zwangerschap zichtbaar kan worden gemaakt, maar ook op foto of

“

Kinderen,
een zegen van
de Heere

via video kan worden vastgelegd en breed verspreid.

Het wonder is wel gebeven, maar de verwondering in stilte dreigt door al die aandacht te verminderen en daarmee ook het besef dat God de Schepper is van het nieuwe leven.

Het kwam ook in de Bijbel voor dat een zwangerschap voortijdig werd afgebroken. In Spreuken wordt zo'n kind een 'misdracht' genoemd. Dat is een woord dat we in deze tijd niet meer snel zullen gebruiken. Misdracht heeft voor ons een veel negatievere klank dan wat er toen mee werd bedoeld. Het woord wil eigenlijk alleen aangeven dat de vrucht niet levensvatbaar is en daarom eerder geboren is. In de King James wordt het bij Job 3: 16 vertaald met: een verborgen ontijdige geboorte.

De Bijbel verhaalt ons ook twee keer dat de kinderen in de moederschoot op een bijzondere manier van zich laten 'horen'. Toen Rebekka in verwachting was, staat er van haar in Genesis 25:22a: 'En de kinderen stieten zich tezamen in haar lijf'. Dit is een heel bijzondere en heftige ervaring geweest die Rebekka aan de Heere doet vragen wat dit betekent. Ze krijgt als antwoord dat ze een tweeling verwacht, van wie de meerdere de mindere zal dienen.

We lezen in Lukas 1 ook van de wonderlijke ontmoeting tussen Johannes, de voorloper, en de Heere Jezus terwijl ze beiden nog niet

geboren waren. Dit gebeurt als Maria op bezoek komt bij Elisabet.

'En het geschiedde, als Elisabet de groetenis van Maria hoorde, zo sprong het kindeken op in haar buik; en Elisabet werd vervuld met de Heilige Geest'.

David spreekt in Psalm 139 zijn verwondering uit dat de Heere hem al kende in de moederschoot.

In Psalm 139:13-16 lezen we: 'Want Gij bezit mijn nieren, Gij hebt mij in mijner moeders buik bedekt. Ik loof U, omdat ik op een heel vreselijke wijze wonderbaarlijk gemaakt ben; wonderlijk zijn Uw werken, ook weet het mijn ziel zeer wel. Mijn gebeente was voor U niet verholen, als ik in het verborgene gemaakt ben, en als een borduursel gewrocht ben in de nederste delen der aarde. Uw ogen hebben mijn ongeformeerde klomp gezien; en al deze dingen waren in Uw boek geschreven, de dagen als zij geformeerd zouden worden, toen nog geen van die was'.

Een opvallend punt is dat een kind, als het een jongen was, niet direct bij de geboorte maar op de achtste dag bij de besnijdenis zijn naam kreeg. Dat is ook het moment dat het kind het teken van het verbond ontvangt. Een geboren kind een naam geven betekent niet alleen het kind eigenen maar ook het kind erkennen als een zelfstandig individu, een uniek mensje dat ter onderscheiding van andere mensen een naam heeft.

“

De zwangerschap in stilte beleven...

Sinds de laatste decennia van de vorige eeuw is in onze kringen steeds indringender de vraag gesteld wanneer de ziel in de vrucht komt. De uitvinding van de echografie heeft het mogelijk gemaakt om vanaf de conceptie de vrucht zichtbaar te maken en te zien hoe zich het vruchtje verder ontwikkelt. Daarbij is er ook veel meer kennis beschikbaar gekomen via de medische biologie over hoe vanaf de samensmelting van eicel en zaadcel via het nu vastliggende DNA de verdere groei en ontwikkeling van de vrucht vastligt. Tot voor die tijd werd altijd over de vrucht gesproken als menselijk leven dat zich ontwikkelt tot een menselijk persoon. Omdat het menselijk leven is, is het absoluut beschermwaardig en is bewust vernietigen via abortus provocatus doodslag. Omdat er zoveel niet bekend was rondom de zwangerschap, was men vanuit de

kerk ook voorzichtig en aarzelend om uitspraken te doen over wanneer de ziel in de vrucht kwam. Eerlijkheidshalve moet gesteld worden dat er ook sprake was van een stuk miskennis om het levenloos geboren leven te beschouwen als een kindje dat voor ouders al grote waarde had. Deze miskennis heeft bij velen veel verdriet teweeggebracht.

In onze tijd wordt beleden dat vanaf de bevruchting de ziel in de vrucht komt. Dit standpunt is mede ingegeven tegen de bestaande abortuspraktijk die de beschermwaardigheid wil verbinden aan het moment dat een kind levensvatbaar is. In die opvatting is er pas rond de 24-26 weken sprake van een beschermwaardig leven. Tegen deze opvatting houden we vanuit Gods Woord staande dat alle menselijk leven vanaf de bevruchting beschermwaardig is. Het belijden dat vanaf de conceptie de ziel verbonden is aan de vrucht, geeft duidelijkheid over de beschermwaardigheid van het ongeboren leven, maar roept ook nieuwe vragen op. Voor de Heere is niets verborgen, maar voor ons mensen liggen hier vragen die ons verstand te boven gaan. Volgens ons moeten we ons vooral richten op hoe ouders in de stilte van de zwangerschap de band die ontstaat met het ongeboren leven, beleven en daar pastoraal en voorzichtig mee omgaan.

Welke lessen kunnen we uit de Bijbel trekken voor het omgaan met zwangerschap in het bijzonder en over hoe Gods Woord spreekt over het ongeboren leven?

1. Alle leven in de moederschoot is waardevol en beschermwaardig en het wegnemen van een ongeboren vrucht is zonde tegen het zesde gebod.
2. Een zwangerschap wordt gezien als een zegen van de Heere, Die nieuw leven geeft.
3. De zwangerschap wordt vooral in stilheid gedragen. Er groeit nieuw leven dat nog geboren moet worden. Daarom gaat de aanstaande moeder in stilheid, in de intieme kring van het gezin, haar weg tot de geboorte.
4. Het nieuwe leven dat geboren wordt, mag vreugde geven. De geslachten gaan door. De besnijdenis was niet alleen een teken dat het kind betrokken werd in het verbond, maar ook het moment dat het kind zijn naam kreeg.
5. Over een kind, dat niet levend geboren wordt, lezen we niet veel in de Bijbel. Dat is begrijpelijk omdat er nog weinig kennis was van hoe het leven in de moederschoot zich ontwikkelde. De Bijbel richt de aandacht vooral op de geboorte als het begin van het leven.
6. Tegelijk beschrijft David teer en mooi in Psalm 139 het ongeboren

leven als een ‘borduursel dat gewrocht wordt’. Als hij spreekt over een ‘ongeformeerde klomp’ wil hij daarmee uitdrukken dat de Heere Zijn oog laat gaan over de vrucht en er zorg voor draagt.

Als we bij deze Bijbelse noties stilstaan, dan is de kloof met onze tijd, waarin alles van het begin van de bevruchting tot aan het einde van de zwangerschap bekend is, wel heel groot.

Dit betekent daarmee niet dat de Bijbel niets te zeggen heeft in deze tijd. Wel moeten we zoeken om deze Bijbelse noties tot gelding te brengen in de vragen waar onze notitie op in wil gaan.

In het licht van deze Bijbelse noties pleiten we ervoor om, tegen de tijdgeest in, vooral de stille verwondering tijdens de zwangerschap weer meer voor het voetlicht te halen. Juist in die stilte krijgen de ouderlijke gevoelens ten opzichte van het ongeboren kindje hun juiste inhoud en waarde.

En als er zich zorgen gaan voordoen, is er ook juist in die stilte plaats om met die worsteling, verdriet en rouw de toevlucht te nemen tot de Heere.

De Invloed
die de grote openheid
rondom zwangerschap
heeft op aanstaande
ouders

De medische wetenschap

De medische wetenschap heeft in de loop van de laatste decennia een hoge vlucht genomen. Zo kan nu de hele zwangerschap, vanaf het moment van de conceptie, in beeld worden gebracht.

Ouders beschikken al vanaf een vroeg stadium over foto's van hun nog niet geboren kind.

Al deze aandacht doet wat met moeders die in verwachting zijn. Men moet het bijna uitleggen als men niet meegaat met deze trend, maar in stilheid, in vertrouwen op de Heere, de geboorte wil afwachten.

Ook maken deze ontwikkelingen in de samenleving dat in de tijd van de zwangerschap veel dingen waar men vroeger pas over nadacht als het kind geboren was, nu in een veel vroeger stadium onderwerp van gesprek zijn. Ouders die een kind verwachten moeten veel meer keuzes maken om

iets wel of niet te doen, bijvoorbeeld hoeveel openheid men geeft over informatie over het ongeboren kindje die men krijgt bij de gebruikelijke controles.

Ook maken al deze ontwikkelingen dat ouders meer dan vroeger al over de band die ze voelen met het kindje dat nog geboren moet worden, gaan spreken. Al de medische technieken maken dat alles rondom de ontwikkeling van het kindje heel tastbaar is geworden. Begrijpelijk dat dit wat doet met de gevoelens van de aanstaande ouders.

De 20 wekenecho

Ook is het medisch standaard dat bij een zwangerschap van 20 weken een echo (de '20 wekenecho' in de volksmond genoemd) wordt gemaakt. Na zo'n controle krijgt men vaak een foto of een video van het kindje mee naar huis.

Hoewel het standaard is, is het niet verplicht om zo'n controle te laten plaatsvinden. Er zijn ouders die er geen behoefte aan hebben, niet uit onverschilligheid maar uit het besef dat wat nog zo omsluierd in de moederschoot groeit niet aan al die onderzoeken hoeft blootgesteld te worden.

Soms komen er zaken aan het licht bij zo'n echoscopie die maken dat in het vervolg van de zwangerschap aanstaande ouders met veel onzekerheid en soms zelfs met angst

“

...omsluierd
leven in de
moederschoot

“

Die kennis vermeedert, vermeedert smart

naar de geboorte toeleven. In dezen geldt ook wat Gods Woord zegt: ‘Die kennis vermeedert, die vermeedert smart.’

De betrokkenheid op het nieuwe leven die er bij aanstaande ouders is, maakt dat men soms heel open onderzoeken laat doen, in de veronderstelling dat alles wel goed zal zijn (dat is het gelukkig meestal ook). Maar als dan vermoed of vastgesteld wordt dat er iets niet goed is, is het gevolg dat de glans ineens van de zwangerschap af is en zorg en onzekerheid de vreugde wegneemt.

Daarbij komt nog, dat veel van die onderzoeken erop gericht zijn om bij afwijkingen nog ‘op tijd’ de zwangerschap te kunnen afbreken. De vraag mag best gesteld worden of het zo vanzelfsprekend is en van belang is dat aanstaande ouders, die abortus toch principieel afwijzen, deze onderzoeken laten doen.

Babyshowers

Tegenwoordig is het mode om zogenaamde babyshowers te houden.

Deze trend is overgewaaid uit Amerika.

Een babyshower is een feestje waarin de zwangere moeder even helemaal in het zonnetje wordt gezet om haar een hart onder de riem te steken voor de laatste loodjes. Het wordt georganiseerd als een verrassing voor de aanstaande moeder, meestal door vriendinnen.

Het gebeurt meestal rond de zevende maand van de zwangerschap. Bij deze happening horen ballonnen, slingers met babyvoetjes, zoete teksten, pompons (bolvormige versiersels van wol), confetti en speciale glazen en borden. Er worden gezellige spelletjes gedaan, er zijn lekkere hapjes en het is voor familie en vriendinnen een moment de aanstaande moeder hun steun te betuigen bij wat komt. Het is ook heel gebruikelijk om bij die gelegenheid bekend te maken of er een jongen of meisje wordt verwacht. Ook wordt uitgebreid gespeculeerd over hoe het kindje zal gaan heten.

Echo's

We kennen inmiddels allerlei soorten echo's. De geslachtsbepalende echo wint steeds meer terrein. Deze wordt heel vroeg in de zwangerschap gemaakt. Als de zwangerschap 24-30 weken is, soms gekozen voor het maken van een 3D echo. Dat is een video die 30 minuten duurt en waarop de bewegingen van het kindje in de baarmoeder zichtbaar gemaakt worden.

Influencers

Influencers zijn personen die via de sociale media invloed uitoefenen op een bepaalde doelgroep, de volgers. Vooral op Instagram zijn veel influencers heel actief. Bekende en populaire sporters en artiesten hebben vaak miljoenen volgers.

Veel influencers aarzelen ook niet om het moment waarop ze weten in verwachting te zijn dit met al hun volgers te delen. Daarna houden ze ieder die het wil weten op de hoogte hoe het verdergaat tijdens de zwangerschap. Alles over het kindje dat nog geboren moet worden, wordt gedeeld.

Voor deze ongeboren kinderen bestaat inmiddels ook een naam: vlogbaby's. Al de ontwikkelingen in de medische wetenschap en de ongebreidelde publieke openlijke aandacht voor het ongeboren leven staan haaks op hoe in de Bijbel wordt geschreven over het

in verwachting zijn van de vrouw. Wat stellen al deze ontwikkelingen (vaak jonge) aanstaande ouders die begeren hun leven in te richten naar Gods Woord voor veel vragen en keuzes.

De antwoorden die moeten worden gegeven op die vragen en de keuzes die moeten worden gemaakt, maken dat men zich niet begrepen voelt of dat men zelfs zich moet verantwoorden waarom men met bepaalde trends niet meegaat.

Wat is het gelukkig als men rust vindt in het vertrouwen dat God over het kindje waakt en men in de beslotenheid van het gezin en intimi de zwangerschap een plaats krijgt in het gebed van de aanstaande ouders. Alle aandacht voor het ongeboren leven, ook al gaat men met veel trends niet mee, doet toch veel met aanstaande ouders. Meer dan vroeger krijgt een nog niet geboren kindje al een plaats en soms een stilzwijgende naam om de band met het kindje woorden te geven.

Als dit alles in stilte en beslotenheid gebeurt, wordt het ongeboren leven als een kostbare schat gekoesterd. Het zou onnatuurlijk zijn als er voor al deze gevoelens geen plaats was.

Het punt waar het om gaat, is of onze gevoelens in overeenstemming zijn met hoe Gods Woord spreekt over het in verwachting zijn. Dan zal er binnen het gezin een intense band groeien met een kindje terwijl het nog niet geboren is.

“

Gekoesterd
als een
kostbare schat

Hoe staat de overheid tegenover levenloos geboren kinderen

Tot april 2019 werden levenloos geboren kinderen juridisch nooit gezien als een mens. Een juridisch persoon bestaat pas na zijn/haar geboorte. Dit betekent dat voor de Nederlandse wet een doodgeboren kind geacht werd niet te bestaan. Het is gelukkig dat onze overheid heeft erkend dat ook levenloos geboren kinderen een naam verdienen. Daarom heeft de overheid bij de wet bepaald dat een levenloos geboren kind, onafhankelijk van de duur van de zwangerschap, kan worden opgenomen in de Basisregistratie Personen (BRP). Sinds 2022 zijn verschillende voorwaarden aan het doen van zo'n verzoek tot inschrijving vervallen.

De drijfveer van de overheid was er niet op gericht om tegenover het recht op abortus van de moeder nu wettelijk de beschermwaardigheid van het ongeboren leven te regelen. De wet is alleen bedoeld om vooral tegemoet te komen aan de gevoelens van ouders. Het geven van een naam en registreren van die naam in de BRP geeft ouders niet alleen een stuk erkenning dat hun kindje heeft bestaan, maar kan ook meehelpen om het verdriet over het afgebroken leven in de moederschoot te verwerken.

Dat de overheid deze inschrijving heeft mogelijk gemaakt, betekent niet dat het ouders verplicht dit te doen. De praktijk wijst uit dat de gevoelens van ouders kunnen verschillen. Het ene ouderpaar maakt er wel gebruik

van, terwijl het andere ouderpaar liever het verdriet in stilheid en beslotenheid wil verwerken. Het is goed dat de overheid deze mogelijkheid heeft gegeven. Tegelijk moeten we ook eerlijk onder ogen zien dat dezelfde overheid nog steeds bij wetgeving heeft geregeld dat ongeboren leven niet beschermwaardig is, als de moeder een abortus wenst. Dit moet ons er goed van doordringen dat wat de bescherming van het ongeboren leven betreft geen enkele medewerking vanuit de overheid valt te verwachten. Zolang in de publieke opinie het recht van de moeder boven de rechten van het ongeboren kind blijft gaan, zal er in de wetgeving niets veranderen. Wetgeving is immers een weerslag en ordening van wat in de samenleving leeft.

“

**Levenloos
geboren kinderen,
verdienen een naam**

Wat beleven ouders
als blijkt dat een kindje
niet levensvatbaar of
overleden is

Het uitzien naar de geboorte van een kindje maakt de zwangerschap tot iets vreugdevols.

Er wordt immers uitgezien naar nieuw leven. Gaandeweg voelt de moeder meer en meer een band met het kind dat ze nog bij zich draagt. Hoewel tegen de bevalling wordt opgezien, is het ook een moment waarnaar wordt uitgezien. De bevalling is niet makkelijk, maar de moeder ontvangt de kracht om die te doorstaan. De barensweeën zijn wel heftig, maar tegelijk een voorbode dat nieuw leven geboren zal worden.

Hoe anders wordt het als tijdens de zwangerschap het bericht komt dat het kindje niet levensvatbaar is of als plotseling blijkt dat het kindje in de moederschoot overleden is.

De blijde verwachting slaat om in een intens verdriet. Het is met geen pen te beschrijven wat een moeder die zwanger is en tegelijk geen levend kindje meer bij zich draagt, doormaakt. Niet alleen is de verwachting van nieuw leven afgesneden, maar ook is er het dubbele opzien tegen een bevalling waarbij geen levend kindje geboren zal worden. Wat roept het ook een vragen op. We belijden en geloven dat God de Schepper is van nieuw leven en nu wordt dit leven weggenomen voordat het geboren is. Laat er plaats zijn voor verdriet, rouw en de vraag waarom de Heere dit laat gebeuren. Het doet zo goed als er in die fase wordt meegeleefd.

Meeleven betekent niet dat men antwoorden moet geven op de vragen

van de verdrietige aanstaande ouders. Die antwoorden zijn er soms gewoon niet.

Als ouders leven bij Gods Woord, zal het kindje dat ze verwachten ook een plaats krijgen in het gebed. De inhoud van het gebed is vragen om Gods beschermende en bewarende hand over het kindje. En nu is dat gebed niet verhoord. Naast verdriet en rouw kan het zoveel worstelingen geven over wat God met deze weg te zeggen heeft. Ook komt dan de vraag boven hoe het met het kindje is nu het gestorven is. Het is een groot goed als ouders met deze onbegrepen weg mogen komen op het punt dat ze het kindje bevelen in Gods handen en aan de Heere mogen teruggeven.

Juist in deze fase is pastoraat zo belangrijk.

Het moment dat het kindje geboren wordt is al zo verdrietig en brengt tegelijk weer andere praktische vragen mee waarop een antwoord moet worden gegeven.

Moet men kennis geven van de geboorte? En hoe dan? Hoe moet er worden omgegaan met het begraven en wat vraagt men aan de kerkenraad met betrekking tot de voorbode?

In deze fase komen er heel veel gevoelens boven en is het gevaar groot dat ouders zich niet begrepen voelen in hun emoties. Tegelijk is nodig dat vanuit het pastoraat geprobeerd wordt niet alleen mee te leven, maar ook handreiking te bieden in het vinden van een weg hoe met al die praktische vragen moet worden omgegaan.

Hoe is de handelwijze
vanuit het pastoraat
bij ongeboren leven
dat sterft?

Als in een gezin een levenloos kindje wordt geboren is persoonlijke aandacht en meelevens vanuit het pastoraat erg belangrijk. Het is belangrijk dat de gemeente weet hoe de kerkenraad in dergelijke situaties vorm geeft aan het pastoraat. Daarbij is het goed om te bedenken dat ouders die het overkomt er emotioneel heel verschillend in kunnen staan. Dit maakt het temeer belangrijk dat de kerkenraad eenzelfde lijn hanteert als zich in de gemeente zo'n ingrijpende situatie voordoet.

Niemand zal willen dat de gevoelens van rouw en verdriet bij de ouders worden miskend. Toch kan dit zomaar gebeuren. Een kerkenraad wordt opgeroepen om ruimte te geven aan de gevoelens van de ouders en tegelijk ook richting gemeente duidelijk te maken hoe wordt omgegaan met het feit dat er in een gezin een levenloos kindje is geboren.

In paragraaf 2 hebben we stilgestaan bij een aantal overwegingen vanuit Gods Woord die toch richting kunnen geven hoe gehandeld moet worden. Een belangrijk punt vanuit paragraaf 2 is dat de zwangerschap zich voltrekt in de stilte en geborgenheid van het gezin. Dit miskent niet de band die er vanuit de ouders groeit of is gegroeid met het nog ongeboren kindje. Gods Woord maakt wel onderscheid tussen de band die er is tussen ongeboren en geboren leven.

Met alles wat veranderd is sinds de

tijd waarin de Bijbel geschreven is, blijft het toch een feit dat alleen de moeder die leven bij zich draagt in de moederschoot een intense en tastbare band heeft met het kind. Maar dat neemt niet weg dat verlies van een kindje in de moederschoot ook voor een vader heftig en intens is. Mannen gaan doorgaans anders om met verdriet dan vrouwen. Het is belangrijk dat ouders in hun verdriet ook zicht houden op elkaar. Dat beiden ruimte en begrip krijgen voor hun verdriet en voor het feit dat ieder het verlies op zijn of haar eigen manier vervlecht in het leven. Ook eventuele andere kinderen in het gezin hebben in het verlies aandacht van hun ouders, maar zeker ook van het pastoraat nodig. Vergeet ook opa's en oma's niet. Ieder gezin en ieder persoon zal andere behoeftes en verwachtingen hebben van het pastoraat. Dat vergt zorgvuldige afstemming, maar ook afbakening.

“

Gevoelens
van rouw
en verdriet...

We komen vanuit deze gedachten tot een aantal praktische handreikingen.

1. Omdat de geboorte van een levenloos kindje ingrijpend is, verdient het desgevraagd aandacht te krijgen in het openbare gebed in het midden van de gemeente met vooraf de bekendmaking welk gezin het betreft.
2. Het kan zijn dat ouders er weinig ruchtbaarheid aan willen geven dat een zwangerschap is geëindigd met de geboorte van een levenloos kindje in een vroeg stadium van de zwangerschap en dat liever voor zichzelf houden. De kerkenraad dient zich hierin volgend op te stellen en de persoonlijke gevoelens van betrokkenen te respecteren.
3. In alle gevallen is het nodig dat ouders/gezinnen die het treft, pastorale aandacht krijgen.
4. Het gebruik om bij het overlijden van een gemeentelid de dienst te beginnen met het bekendmaken van iemands overlijden en vervolgens een rouwpsalm op te geven, is een gewoonte die vooral voortkomt uit het feit dat het gaat om iemand die men gekend heeft en lid was van de gemeente door geboorte. Het advies om dit niet te doen bij een levenloos geboren kindje, is niet om de rouw en het verdriet te miskennen (zie punt 1), maar

“

Pastorale aandacht is écht nodig

- omdat het gaat om een kindje dat door de gemeente niet gekend is geweest.
5. Vergeet aan het eind van het jaar niet om bij de lijst van overledenen ook te vermelden dat er in een gezin een levenloos kindje geboren is (uiteraard in overleg met de ouders). Een zin zou kunnen zijn: ‘Onze gedachten gaan ook uit naar.....’
 6. Laat de begrafenis van een levenloos geboren kindje in de beslotenheid van het gezin plaatsvinden, waarbij de predikant of ouderling gevraagd kan worden een stichtelijk woord te spreken.
Rouw en verdriet krijgen dan een naam en plaats voor degenen die van nabij hebben gedeeld in de beslotenheid van de zwangerschap. Een rouwdienst met condoleance is bovendien

- lichamelijk en emotioneel heel belastend voor de moeder.
7. Besteed desgewenst in de kerkbode op een hartelijke wijze aandacht aan de rouw en het verdriet van de ouders.
 8. Normaal worden na de geboorte van een kindje geboortekaartjes verstuurd. In het geval van een levenloos geboren kindje is het ook heel begrijpelijk dat ouders kennis willen geven van wat er gebeurd is in hun gezin.
 9. Kinderen worden normaliter bij de geboorte ingeschreven in de kerkelijke administratie. De geboorte is immers het moment dat men lid van de gemeente wordt. Bij een levenloos geboren kind gebeurt dat niet, maar toch is het goed dat in de kerkelijke gegevens duidelijk vermeld staat bij het gezin dat er ook een kindje is geweest dat het levenslicht niet heeft gezien.
 10. Het is van belang dat bij huisbezoek de bezoekbroeders op de hoogte zijn van dit ingrijpende gebeuren.
 11. Rondom het ongeboren leven dat in de moederschoot sterft, kunnen vele vragen gesteld worden over hoe de eeuwige bestemming is van zulke kinderen.
Laat artikel 17 van hoofdstuk I van de Dordtse Leerregels leidend zijn in de pastorale benadering van de ouders. Het boekje van ds. A. Schot, 'Wat hebben deze schapen gedaan?' met als ondertitel: over jonggestorven kinderen, in 2019 uitgegeven bij uitgeverij Koster in Barneveld, geeft daartoe waardevolle informatie. We noemen ook het artikel van ds. A. Schot 'Waar is het jongstervende kind?' in De Saambinder van 22 september 2022.
 12. Als ouders daar behoefte aan hebben, zijn er instanties waarmee ze contact kunnen zoeken, zoals bijvoorbeeld de reformatorische vereniging 'in de knop gebroken'. Men kan ook informatie vinden op de website 'Alles over rouw'.

“

De eeuwige bestemming

Een teer
en gevoelig onderwerp

We zijn er terdege van doordrongen dat we in deze brochure een teer en heel gevoelig onderwerp aan de orde stellen. We beseffen dat we niet alle facetten van dit onderwerp uitputtend belicht hebben. De brochure wil niet meer dan een handreiking zijn om zowel ouders als kerkenraden van dienst te zijn. We zijn ons ervan bewust dat gevoelens per ouderpaar heel verschillend zijn en ouderparen dan soms ook een verschillende weg gaan in het verwerken rondom het eerste verpletterende bericht en het uiteindelijk moeten begraven van het kindje. Toch willen we er, in de lijn van Gods Woord, voor pleiten om de gevoelens van rouw en verdriet vooral in de geborgenheid en vertrouwdheid van het gezin een plaats te geven. De pastorale praktijk krijgt vooral

“

**Gevoelens van
rouw en verdriet
een plaats geven**

in de persoonlijke omgang en de geborgenheid van het gezin zijn waarde. Een afgebroken zwangerschap roept veel herkenning en meeleven op. Het is goed en begrijpelijk om in een persoonlijke omgang dat te laten merken.

In onze tijd worden veel oppervlakkige emoties opgeroepen bij allerlei gebeurtenissen. Laten we echter niet vergeten dat emoties het meest echt zijn als ze mensen betreffen die we gekend hebben en met wie we geleefd hebben of die ons zeer nabij zijn. Hoe echter onze emoties zijn, hoe blijvender zullen ze ook getoond worden als het leven weer zijn ‘gewone’ gang neemt. Juist voor ouders wiens kindje levenloos is geboren is die blijvende aandacht die voortkomt uit oprechte betrokkenheid en echte emoties, zo troostend. Wil de Heere niet juist in de stilte en geborgenheid de kracht en troost van Zijn Woord doen ervaren en daar trouwe, intieme contacten mede voor gebruiken?

Tenslotte

Gods Woord laat ons zien dat het ongeboren leven bij de Heere bekend is. De kinderzegen maakt dat de aanstaande moeder al vanaf het moment, dat ze weet dat ze in verwachting is, een band opbouwt met het kindje. Gods Woord laat zien hoe ouders met die zegen in stilheid hun weg gaan tot aan de geboorte. Tegelijk laat Gods Woord ons ook zien hoe een ongeboren kindje al een plaats krijgt in het gebed van de aanstaande ouders. De brochure wil recht doen aan de gevoelens van ouders wiens kindje niet levensvatbaar is of in de moederschoot is overleden.

Daarnaast wil de brochure aandacht vragen voor het feit dat de tijdgeest veel invloed heeft op hoe een zwangerschap wordt beleefd en doorgemaakt wordt. Die invloed kan een worsteling geven als je als christelijke aanstaande moeder begeert in stilheid de zwangerschap te dragen.

Een belangrijk doel is tenslotte om het pastoraat handreikingen te geven hoe vanuit de kerkenraad en de gemeente moet worden omgegaan met de ingrijpende gebeurtenis dat een kindje niet levensvatbaar is of al in de moederschoot is overleden.

Juist Gods woord kan zo helend zijn, als het op gepaste en bewogen wijze open mag gaan in situaties die zulke intense emoties geven.

ds. B. Labee
ds. C. van Ruitenburg
ds. A. Schreuder

Het deputaatschap Diaconale en Maatschappelijke Zorg (DMZ) voert haar taken uit in opdracht van de Generale Synode van de Gereformeerde Gemeenten.

De taken zijn:

Het stimuleren, en waar nodig initiëren, van georganiseerde vormen van christelijke hulpverlening ten behoeve van leden en doopleden van de Gereformeerde Gemeenten (en anderen die deze zorg behoeven); ervoor zorgdragen dat de kerkelijke betrokkenheid bij het zorgveld, met name de identiteit, zoveel mogelijk gestalte krijgt.

- Het bevorderen van participatie door (leden van) de Gereformeerde Gemeenten in besturen, raden en commissies bij interkerkelijke zorginstellingen.
- Het geven van adviezen, toerusten en voorlichten van ambtsdragers bij diaconale (zorg)vragen.
- mede richting geven aan het beleid op het terrein van zorg in eigen kerkelijke en interkerkelijke zorginstellingen waarin (leden van) de Gereformeerde Gemeenten participeren.
- Het signaleren van nieuwe ontwikkelingen op politiek, maatschappelijk en kerkelijk terrein met betrekking tot de zorgverlening en het doorvertalen van deze ontwikkelingen naar nieuwe initiatieven of voorlichtingsactiviteiten

Dit betekent concreet dat DMZ allerlei activiteiten binnen de christelijke maatschappelijke zorg en het diaconaat stimuleert, initieert en steunt. Met de meeste zorgaanbieders die in de reformatorische achterban werkzaam zijn, hebben we regelmatig contact. DMZ participeert ook in interkerkelijke verbanden, zoals het Platform Kerken, waar samengewerkt wordt met de diaconale deputaatschappen/commissies van de Gereformeerde Gemeenten in Nederland, De Oud Gereformeerde Gemeenten in Nederland en de Hersteld Hervormde Kerk.

De ethische commissie die werkt in opdracht van de generale synode, heeft onder verantwoordelijkheid van DMZ ook deze en andere brochures geschreven.

